

Русији иде од руке

Пише: Сергеј Караганов
понедељак, 09 мај 2011 16:00

Талас побунâ и револуцијâ на «Великом Блиском истоку», поново је на дуже време подигао цене нафте. Моја реакција је била – до ђавола, мојој земљи опет иде од руке.

И хтео сам да напишем нешто озбиљније о скоро беспрецедентном феномену у историји Русије током последњих сто година. Њој је почело да иде од руке. Али, та је срећа мач са две оштрице.

Скоро цео XX век, од 1914. године, Русија је преживљавала историјску катастрофу и њене последице. 2000. година, у ретроспективи, могуће је, биће сматрана преломном у њеној историји. Русија је почела да има среће. Феноменалну и дугорочну популарност председника Владимира Путина, и сада Дмитрија Медведева, није могуће објаснити ни њиховим личним квалитетима, ни једноставно економским успоном, ни пропагандистичким манипулацијама, ни уклањањем конкурената. Русији је почело да иде од руке. Она је почела да побеђује. Нека су те победе и симболичке, и може бити, у перспективи пирове. Али, раније је био само низ пораза, понижења, и главно – беде.

Од државе која је брзо пропадала, која се налазила на ивици распада, према којој су се оправдано односили са лоше прикривеним пренебрегавањем, Русија се претворила у трећу државу света, која на «светским теразијама» има већу тежину него што се може претпоставити на основу удела њеног БНП-а у светским размерама, квантитета и квалитета становништва, степена технолошког развоја и многих других формалних показатеља.

Разуме се, неприметно заокретање уназад од катастрофе, почело је са револуционарним 1990-тим годинама, које су у почетку, ту катастрофу замало довеле до свог логичког краја. Распала се историјска Руска Империја, и могла се распасти и сама Русија. Али, 1990-те године, утемељиле су излаз Русије из безнадежног економског система, из погубне конфронтације са скоро целим осталим светом. И при томе, Русији је

Русији иде од руке

Пише: Сергеј Караганов
понедељак, 09 мај 2011 16:00

успело да сачува – захвалимо Борису Јељцину и многим његовим саборцима, хиљадама држави несебично оданих грађана – научника, инжењера, војних лица, дипломата – кључне спољне показатеље моћи – место у Савету Безбедности УН и ракетно-нуклеарни потенцијал. Није био предат у инострано власништво и под инострано управљање гасно-нафтни комплекс, који је постао основа за економски успон у следећем веку. А његова предаја чинила се сасвим могућом, иако садашња ефикасност управљања њиме, и коришћење средстава која се од њега добијају, не радују руске грађане који познају његово стање.

Русији су остали и други традиционални показатељи моћи – њена историја велике европске државе, једно време чак и суперсиле. Нико од других наследника СССР-а није могао да наследи ту историју. Русији је остала и велика култура, коју су стварали сви народи Руске Империје. Највећи руски прозни писац, барем по мом мишљењу, јесте Украјинац Н.В. Гогољ. Истина, садашња руска руководећа класа, очигледно, далеко је од те културе и не може се активно користити њоме. Али, пасивно, та култура продужава да подупире међународне позиције Русије. Русији је остао, иако са умањеном сфером употребе, један од главних светских језика – руски.

Делимична обнова државе током «нултих година», умногоме је била артифицијелна. Истина, цена препорода се показала високом. Чиновништву је по свој прилици речено – поткрадајте, али обнављајте уништenu државу. Оно је државу делимично обновило, створивши садашњу корупцију у систему власти.

Москва, изгубивши политички Први чеченски рат, добила је Други. Иако опет по ужасној цени. У ту «победу» мало ко је веровао. У свету су скоро сви рачунали на пораз и било је много оних који су га прижељкивали. Али, Чеченија је остала у саставу Русије. Била је спречена ланчана реакција распада. А Русија је доказала вољу и способност да заштити своју територијалну целовитост, право на то да се зове државом. Уз то, Русија је победила на почетку миленијума, у време када су све велике државе, уплетене у ратове, трпеле поразе. Крајем деценије, у августу 2008. године, Русија је још једном победила. Али овог пута јефтиније. Прегазивши Грузију, иза које су стајали САД и НАТО, Русија је доказала политичку способност да се жестоко супротстави агресору. Уз то је зауставила даље ширење НАТО-а, које је претило великим непријатностима, ако не и великим ратом.

Веома умешном, постала је и остала руска дипломатија. Почетком «нултих година», она је потиснула у себи тежњу за отвореним реваншом због понижења током 1980-тих и 1990-тих година. После 11. септембра 2001. године, Сједињеним Државама била је

пружена рука помоћи. Зближавање је било предложено и ЕУ. Али, истовремено је текла «тврда» и у целини доследна ревизија правилâ игре, која су била наметнута Русији у годинама њеног револуционарног расула. Кулминацију те ревизије, представљали су минхенски говор Владимира Путина 2007. године, и жесток одговор Дмитрија Медведева у августу 2008. године. Али, већ и пре њих, дипломатија је постала не ревизионистичка, већ цинично-прагматична, каква је остала и до данашњег дана.

Држава, не обогативши се претерано, и смањивши кроз ограничавање демократије могућности да становништво и политичке снаге траже поделу прихода, отплатила је дугове, створила треће у свету залихе финансијских ресурса, и стекла прилику да их троши на помоћ и субвенције. Почела је реална војна реформа, која обећава, чак и у случају делимичног успеха, стварање борбено способних снага опште намене у држави која је доказала спремност да их употребљава. И то је опет почело да прикривено појачава позиције Русије.

Али даље, повратку Русије у «вишу лигу» допринела је ретка срећа. Нови циклус глобализације – која је обухватила милијарде људи и десетине држава – квалитативно ширење светског капиталистичког тржишта, и као резултат, продужени економски успон, и нова индустријска револуција у Азији, довели су до наглог пораста потражње и цена енергената, других минералних ресурса, метала – традиционалних робâ савременог руског извоза које су замениле већ сасвим традиционалну смолу, лан, кудељу, самуровину, дрво за бродоградњу, лој. Повећала се, и повећаваће се потражња за животним намирницама. Русија је стекла тржиште, постала је извозник. И због постојања залиха плодне земље и воде, она може постати један од два-три главна произвођача и извозника животних намирница у свету.

Повећана потражња за енергентима, минералима, животним намирницама и нарастање дефицита питке воде, учинили су да територија, на којој или испод које се налазе или се могу налазити ти ресурси, поново буде драгоцен геополитичка актива.

1980-тих и 1990 тих година, чинило се, и стварао се такав утисак, да су оно главно – искључиво људи и способност да се произведу високотехнолошке робе, па чак и само информације. Чинило се, да територија више није потребна или се таквом приказивала. Чак су се и у Русији појавили теоретичари који су озбиљно размишљали о сврсисходности избављења од «проклетства територије», чак и о пожељности дробљења државе.

Русији иде од руке

Пише: Сергеј Караганов
понедељак, 09 мај 2011 16:00

Око 2000-тих, крахирао је NASDAQ – берзански индекс високотехнолошких фирми. Испоставило се, да су новом свету потребни и традиционалне робе и ресурси. Територија је поново почела да постаје извор моћи, а не слабости.

Захваљујући расту светске потражње за сировинама, у Русији је почео економски успон, који је, без обзира на масовно подмићивање, корумпирање и поткрадање државе, довео до пораста животног стандарда становништва, које је могло после деведесет година оскудице, да ужива макар и у скромној потрошњи. Ојачала је социјална основа власти и сходно томе, перцепција ње у спољном свету.

Током већег дела протекле деценије, до 2008-2009. године, Русију су, без обзира на све слабости њеног модела развоја, познати стручњаци перципирани као државу у економском успону са перспективом да у будућности постане економски још моћнија.

Русији се посрећило и због тога што су њени традиционални конкуренти ослабили. У протеклој деценији, изашла је на видело слабост Европе, ЕУ. Европски интеграциони пројекат ушао је у наредну кризу. Спољнополитички утицај ЕУ почео је нагло да опада. Пошто су се Русија и ЕУ налазиле у стадијуму активне конкуренције за совјетско наслеђе, ЕУ је покушала да очува модел «учитељ-калфа» (ЕУ у улози учитеља, Русија у улози ученика, прим. Н.В.), који се формирао током 1990-тих година. Русија је активно мењала тај модел, а слабост Европске уније показала се за Русију као тактички уносна. На фону спољнополитички беспомоћног Брисела, који је везао руке великим европским престоницама, Москва је обнављала суверенитет, и очигледно извлачила корист, мада се ово имање среће преокренуло и у неуспех, и може се претворити и у несрећу. Слабост Европе, умањивши њен магнетизам, ослабила је и модернизацијске импулсе у Русији. Још је више ослабила партија руских европејаца – модернизатора, којој је већ био нанет врло тежак ударац таласима ширења НАТО-а.

У протеклој деценији, ослабио је и други актер, који се посматра као главни традиционални конкурент. На таласу «вртоглавице од успеха», САД су ушле у два рата и политички их изгубиле. Ти су им ратови везали руке, а неуспеси су обезвредили њихове огромне инвестиције у војну моћ, која се схватала као преобладајућа.

Потом је стигла криза 2008. године, нагло ослабивши привлачност америчког модела развоја. Виртуална штета, коју је претрпела Америка, била је далеко снажнија од реалних губитака.

Русији иде од руке

Пише: Сергеј Караганов
понедељак, 09 мај 2011 16:00

Уз то САД, заглибивши се у неколико скоро безнадежних конфликта – не само око Авганистана или Ирака, већ и нуклеарног програма Ирана, који је запао у нови ћорсокак старог арапско-израелског сукоба – почеле су озбиљно да осећају потребу за помоћи Русије, што је још више увеличало међународни значај последње.

Слабост других постала је извор повећања утицаја Москве.

Али, са тим се срећа не завршава. По свој прилици, нашој земљи на руку иде, за сада, чак и нагло јачање Кине. Са том земљом, Русија је успоставила пријатељске односе. Друге државе страхују од даљег зближавања Москве и Пекинга. То увећава руско маневарско поље. Формирала се уникатно повољна ситуација. Сви конкуренти су или ослабљени, или благонаклони. Од Русије зависи решење многих, за њих сада важних питања.

Коначно, просто невероватна срећа. Западна елита преко своје штампе умногоме оправдано оптужује Русију због тога што она води дипломатију XIX века, баратајући застарелим концептима и методама. Та је критика у нечему лицемерна. Старе методе и концепте, маскирајући их, примењују сви. И «сфере посебних интереса», стварају и подржавају, не називајући их тако.

Али, оно што је важно јесте нешто друго. Руска, умногоме старомодна политика, показује се не као застарела, већ као постмодерна, адекватна реалностима XXI века.

Глобализација је учинила човека и корпорације далеко рањивијим на спољашње утицаје. И друштва и бизнис полетели су за потпором државе, без обзира на то, што су државе ослабиле. Оне више не изгледају као атавизам, како је предсказивано, већ као кључни инструмент и актер у светској политици и економији. Почела је ренационализација међународних односа. Њој доприноси и успон нове Азије. А то је успон континента националних држава.

При томе, осетно слабе стари органи наднационалног управљања. Отишла су у прошлост маштања о светској влади, предсказања о будућем свевлашћу

транснационалних корпорација или наднационалних недржавних организација.

Није се добио чак ни нови «концерт нација» – директориј најмоћнијих држава по обрасцу оног који је постојао у Европи у XIX веку, и који су призивали поједини реакционарни романтици, укључујући и мене.

Државе су постале далеко мање доминантне него раније, делујући у другачијим условима. Али, у основи, дејствују на стари начин. И у том новом-старом свету, «старомодна» политика Русије, показује се као далеко ефикаснија, него што би се могло претпоставити, оцењујући њу саму или њену ресурсну базу.

Најзад, Русији се посрећило у оном најважнијем. Сва њена историја је протичала у знаку заштите од спољашње претње. Та претња је фактички била главна покретачка сила формирања државе.

И ево, први пут у историји Русије нема спољашњих непријатеља, који прете њеном постојању. У односима са САД нема суштинских противречности, али зато постоји нуклеарни паритет.

Долазак Барака Обаме учинио је, да покушаји представљања Америке као претње, изгледају као немогућа мисија. Он је нанео руским трагаоцима за спољашњом претњом такву страшну штету, какву је некада америчким трагаоцима нанео Михаил Горбачов. Покојни академик Г.А. Арбатов рекао им је тада отприлике следеће: «Ми смо вам учинили нешто најстрашније – ми смо вас лишили непријатеља».

Али, чак и ако у САД на власт дође реакционарнији председник, претња се неће обновити. Одсуство важних противречности и паритет ће остати. Само што ће професионалним американофобима неко време бити лакше.

Европа не може угрожавати, а са већином највећих европских држава изграђени су скоро па пријатељски односи. И сасвим сигурно нема противречности које би могле да постану извор претњи.

Русији иде од руке

Пише: Сергеј Караганов
понедељак, 09 мај 2011 16:00

Кина озбиљно не прети и тешко да ће штети да угрожава. Постоје, разуме се, претње на југу. Али, оне се никако не могу поредити са оним претњама које су доприносиле формирању руске историје и саме Русије.

Ова срећа има и другу страну. Без спољашње претње, са новцима који падају са неба, руска владајућа класа, али и део становништва опустили су се до самозаборава, до заборава интереса и будућности државе.

Цео XX век, Русији није ишло од руке. Умногоне, нашом сопственом кривицом. Наш народ је извео револуцију, трпео је и подржавао антихумани режим који је систематично уништавао милионе најбољих, и који је увукао земљу у системски антагонизам са већином напредних и богатих држава у свету.

XX век је изнурио народ. Земља се делимично распала. Али, на прагу XXI века, Русији, макар и у смањеним размерама, почело је да иде од руке.

Остаје нада, да срећа неће изневерити нашу земљу, пре него што се друштво и његова владајућа класа не освесте и не почну да спроводе осмишљену политику препорода народа и земље. Још има оправдања руска изрека да «будале имају среће». Али, ми Руси врло добро знамо, да нама није увек ишло од руке. У прошлом веку нисмо имали среће.

Извор: <http://karaganov.ru/publications/231>

Делимично скраћена верзија: <http://www.rg.ru/2011/03/06/vezet-site.html>

(Превео: Небојша Вуковић)